

SLOVENSKI NAROD.

Izjaja vsak dan popoldne, izvenredne nedelje in praznike.

Inserati: Prostor 1 m/m x 54 m/m za male oglase do 27 m/m višine 1 K, od 30 m/m višine dalje kupčijski in uradni oglasi 1 m/m K 2—, notice, poslano, preklic, izjave in reklame 1 m/m K 3—. Poroke, zaroke 80 K. Zenske ponudbe, vsaka beseda K 2—. Pri večjih naročilih popust.

Vprašanjem glede inseratov naj se priloži znamka za odgovor.

Upravišтво „Slov. Naroda“ in „Narodna Tiskarna“ Knaflcova ulica št. 5, pritlično. — Telefon št. 304.

„Slovenski Narod“ velja v Ljubljani in po pošti:

v Jugoslaviji:

celoletno naprej plačan . . . K 180—
polletno „ 90—
3 mesečno „ 45—
1 „ 15—

V inozemstvu:

celoletno K 240—
polletno „ 120—
3 mesečno „ 60—
1 „ 20—

„Pri morebitnem povzemanju se ima daljša naročnina doplačati. Novi naročniki naj pošljejo v prvi naročnino vedno po nakaznici. Na samo pisarna naročila brez poslatve denarja se ne moremo ozirati.“

Uredništvo „Slov. Naroda“ Knaflcova ulica št. 5, I. nadstropje. Telefon št. 34.

Dopise sprejema le podpisane in zadostno frankovane.

Rokopisov ne vrača.

Posamezna številka velja 1 krono.

Poštnina plačana v gotovini.

Zvišanje cen premoga.

Tajništvo Jugoslov. dem. stranke razglasi:

Nadželstvo JDS se je v dveh sedanjih izjavi bavitelo z vprašanjem premogovih cen. Konstatiralo je, da je nezadovoljstvo povišanje cen premoga velika nevarnost za vso našo industrijo, obenem pa težko zadene konsumente neposredno in vsled neizogibnega naraščanja železniških cen tudi posredno. Do febr. 1920 je cena premoga določala delna vlada, ki je dala proučiti stroške produkcije in zaslišala vse zainteresirane čimtelje. Letos februarja je bila dovoljena cena 302 K 50 vin za tono debelega premoga, 274 K 50 v za tono drobnega, 190 K za tono aprovizacijskega premoga. Ta cena, v kateri je 17 K pri toni za amortizacijo, je imela veljati za 4 mesece proti stalni mesečni reviziji izdatkov in investicijskega dela. Jasno je, da je imela delna vlada po preteku 4 mesečne dobe znova proučiti produkcijske stroške, zaslišati zainteresirane in sklepati se le po zaslišanju posebne komisije. Tega pa delna vlada ni storila. Potem, ko je meseca aprila kar nanaglooma dovolila Trboveljski premogokopni družbi povišek 35 K 50 v pri toni, je

sedaj zvišala cene vseh vrst premoga za nadaljnjih 65 odst. brez vsakih preiskav, brez zaslišanja in celo z veljavo za nazaj. Vladni izgovor, da se b opozneje kontroliralo vporabo poviškov, je na prvi pogled ničev. Sicer pa je znano, da je zadnji čas pri Trboveljski premogokopni družbi cena janskega lesa padla, pa tudi drugi potroški niso zrasli. Načelstvo je razpravljalo tudi o nameravanem sindikatu in o državnem nadzorstvu ter o uradniškem vprašanju pri Trboveljski premogokopni družbi. Glede premogovih cen je načelstvo sklenilo: Zahteva se, da delna vlada takoj razveljavi sklep o povišanju premogovih cen ter uvede glede prošnje Trboveljske premogokopne družbe, da se ji cene povišajo, pravilno postopanje, t. j. zasliši zainteresirane, preišče produkcijske stroške in investicijske izdatke ter o stvari ponovno sklepa šele po izjavi tozadevne komisije. Uspehe preiskave naj komisija izloči javnosti, da more tudi ona dobiti sodbo o upravičenosti postavk. Načelstvo JDS je obenem vložilo proteste pri ministrstvu za šume in rudu, za trgovino in industrijo kakor tudi za socialno politiko.

Protič in Korošec razbila koncentracijo.

Urlo neprijetna in žalostna vest je včeraj presunila naš narod. V času, ko Italijan brezumno pokončuje imetje naših bratov in Primorju in z vnebovpijočim nasiljem preganja naš jugoslovanski življenj v zasednem ozemlju, v času, ko bje naš rod na Koroškem svoj boj za obstanek v odločilni fazi, izbruhne v Beogradu kriza vlade.

Za poučene ljudi, ki so imeli priliko pobližje gledati delovanje in nedelovanje koncentracijske vlade, izbruhne krize ni nikako presenečenje, četudi je ni v očigled najkritičnejšega zunanje-političnega položaja ravno sedaj še nikdo pričakoval. Baš zato pa nam ta dogodek znova potrjuje, da so udeleženi na beograjski visoki politiki nekateri ljudje, ki nimajo absolutno nobene smisla za konsolidacijo države in katerim je sreča Jugoslavije zadnja briga.

V koncentracijski kabinet sta vstopila meseca maja tudi Stojan Protič in Anton Korošec. Po prizadevanju repenta Aleksandra je sestavljen Vesnič koncentracijo, katere Protič in Korošec nista mogla ignorirati, četudi sta v srcu bila proti njej. Od prvega dne koncentracije sta zato storila vse, da bi jo zopet onemogočila. Protič je neprestano zanašal v ministrske seje sporna vprašanja, v njih izžival demokrate ter jih silil v demisijo. Spominimo samo na vprašanje izvoza in »Središnje zadruge«. Protič je hotel na tem vprašanju že meseca junija razbiti kabinet, ko je pa prišlo pozneje v tej stvari do sporazuma med demokratimi in ministrom Ninčevićem, je vstal v ministrskem svetu Stojan Protič, iztrgal ministru Ninčeviću iz rok list, na katerem so bile filisirane točke sporazuma, ter ga osorno zavrnil, češ: »Kaj govoriš. Jaz sem šef stranke. Jaz sporazuma ne sprejemam.« Tako je Protič na eklatanten način pogazil že obstoječo možnost sporazuma.

Protič je spopolnjeval Korošec. Kar ni preprečil in uničil Protič, storil je to predsednik SLS. Dne 17. maja je bila sestavljena koncentracijska vlada, več kot dva meseca je že preteklo od takrat, a pokrajinske vlade so še vedno neizpremenjene. Dva meseca, tja do nove krize, je Korošec zavlačeval in onemogočeval rekonstrukcijo pokrajinskih vlad ter izpolnitev sporazuma in pogodb, ki je bila storjena za podlago koncentracije. Ali je moglo če niti izraza za tako nelojalno in nepošteno postopanje dr. Korošca?

In regentov noset v Sloveniji in na Hrvaškem? Koliko so ga zajedničarji in klerikalci zlorabljali v svoje strankarske namene! Kako so odriivali, prezirali in zapostavljali organizacije, korporacije in posameznike demokratov, ki so pa istočasno z njimi sedeli v koncentracijski vladi. Ljubzen do države, visoko spoštovanje do mladega reprezentanta ujedinjene Jugoslavije je rodila v nas samozatajevanje in potrpežljivost, da smo mirno prenesli vsa zaničevanja in vse krivice.

Rečeno je bilo, da se preosnujejo pokrajinske vlade takoj po povratku regenta v Beograd. Ministrski predsednik Vesnič je lojalno izjavil, da treba stvar takoj rešiti in da imajo demokrati prav. Če zahtevalo v Ljubljani poverjenišvo za notranje stvari za sebe. A kaj je storil Korošec? Vesnič je napadel v slovenskih in hrvaških listih, dejal je, da je koncentracijska vlada le »prehodna« in da Vesnič nima nič govoriti, ker itak nima v radikalnem klubu zaslonbe. Korošec je nato nameriral do krize, ponujajoč demokratu v pokrajinski vladi naravnost nesprejemljive in sramotne koncesije, ki so bile v obraz temeljnim točkam sporazuma.

Za časa koncentracije pa so izkoriščale pokrajinske vlade svoj položaj do skrajnosti v svoje partizanske namene. Premeščali so uradništvo, preganjali naše odbore in šikanirali naše organizacije in ljudi. Ljudstvo v Sloveniji je moralo tekem zadnjih dveh mesecev izkusiti hujši vladni režim kot ga je bilo kdaj vajeno v Avstriji. Šusteršič je svojčas vladal, a on je vladal samo v deželni odboru kranjskem. Državna uprava je takrat bila vsaj deloma poštena in pravična. Dr. Brejc in njegovi poverljeniki vladajo absolutistično ne oziraje se na ljudstvo in ne na centralno vlado. Vse to se dogaja za časa — koncentracijske vlade v Beogradu! Enako kot Brejc v Sloveniji, kraljuje Matko I. v Zagrebu in Srskici v Sarajevu.

Navešti bi mogli še veliko, veliko dejstev v dokaz, da je bil položaj demokratov v kabinetu nevzdržljiv, in naravnost neverjetno in obudovljiva vredno je, da je »Demokratska zajednica« navzlic temu vstrajala v kabinetu. Storila je to z viškom samozatajevanja samo, da je chdržala koncentracijo, ki jo je veleval državni interes, volja naroda in želja vladarja.

Protič in Korošec videč, da ne moreta z lahkoto izgnati demokratov iz kabineta, sta samo iskala ugodne prilike, da presečeta nit življenja Vesničevega kabineta. V to jim je dobrodošlo ponedeljsko glasovanje v Narodnem predstavništvu, pri katerem je glasovalo proti vladnemu predlogu glede pasivne volilne pravice učiteljev 68, za pa 62 poslancev.

Poudarjamo, da glasovanje o paragrafu 15. izbornega reda ni bilo kabinetsko vprašanje. Ministrski svet ni nikdar niti sklenil, niti sklenil, da mora biti ta člen sprejet tako, kot ga je predlagala vlada. V parlamentu je bilo izpremenjenih na enak način več drugih odstavkov, ne da bi vlada izvajala konsekvence. Zato ni nobene dvoma, da sta Protič in Korošec ministrskega predsednika prisilila, da pada na tej, za ministrstvo docela nevažni točki demisijo, to pa samo zato, ker sta pač hotela ubiti kabinet. Da je temu tako, potrjuje tudi včerajšnja ministrska seja, v kateri je demokrat Marinković stavil predlog, da naj se glasovanje ponedeljkove seje ne vzame za povod demisije, ker ta sednica ni bila sklepčna. Predlagal je, da naj se vrši o paragrafu 15. še enkrat glasovanje in da naj bo to glasovanje merodajno za kabinet. Protič pa je v svoji nespravičnosti in brezobzirnosti Marinkovičev predlog osorno odklonil, češ: »To ne gre!« Tako je bila po zaslugi Protiča usoda Vesničevega kabineta definitivno zapečaten.

Vset o pojavu zopetne krize je vzbudila v vsej javnosti grajo in obsodbo. Da nima Stojan Protič smisla in razumevanja za naš zunanje-političen položaj, je sicer bolj umljivo, a da je postal tudi Korošec za naše najvišje narodne interese tako hladan, da ga ne peče vest, ko razbija spričo dogodkov v Primorju in na Koroškem, koncentracijsko vlado, to pa — odkrito povedano — težje razumemo. Sedaj je tudi dr. Korošec dokazal, da so klerikalci vedno strankarski interesi višji, nego narodni. Če je bil kdaj Korošec med narodnimi borci, je bil le zato, ker je to kazalo in neslo klerikalizmu.

Nadejamo se, da bodo merodajni faktorji znali pri sestavi nove vlade pravilno ceniti destruktivnost Protič — Koroščeve politike in upamo, da se bodo našle moči in čimtelji, ki bodo obračunali s temi elementarnimi narodne nesreče.

Italijanske oblasti in tolovajstva v Trstu.

(Od očividca.)

Kot očividec vandalskih dogodkov v Trstu moram konstatirati še par momentov, ki jasno pričajo o tem, da vlada ne samo, da ni hotela demonstracij za braniti, ampak da jih je direktno podpirala. Ko se je druhal nabrala okrog Narodnega doma — bilo je to okrog 7. zvečer — slišal sem v sosedni hiši, kjer sem bil slučajno takrat, močan pok iz ročne granate. Takoj na to je začelo streljanje z revolverji, ki je bilo vedno hujše. Človek, ki je videl prejšnje demonstracije v Trstu ali pa v drugih mestih, je vsled tega streljanja dobil utis, da so se varnostne straže postavile proti druhalu. Iz radovednosti sem šel v prvo nadstropje in se skozi okno prepiral, da so karabinjerji, ki so bili poklicani na pomoč, z italijanskimi vandali vred streljali v Balkan. Umikali so se namreč pred druhaljo korakoma, pri tem imeli puške naprejene proti hotelu in ostro streljali.

Drug karakterističen moment je ta-le: Hotel Balkan ima v pritličju na levi strani kavarno. Prvi rolo na Vojaški ulici hrani okno, sosedni rolo pa vhod v kavarno. Videl sem na lastne oči, ko so pri prvem roloju, torej tam, kjer je okno, stali karabinjerji, če se ne motim — bilo jih je pet, ko so v istem momentu poleg njih, vandali trgali rolo pri vratih in na to nosili v kavarno bombe, kjer je tudi požar najprej izbruhnil. Jasno je torej, da je vojaštvo pri demonstracijah sodelovalo samo, kajti sicer bi bilo izključeno, da bi se bombe nosile v kavarno v prisotnosti karabinjerjev, ki so bili tjakaj poslani.

Dalje mi je pripovedoval neki naš ugleden človek, imena in bližnjih podrobnosti za enkrat ne morem povedati, ker bi mu to le škodovalo, da je druhal v njegovo stanovanje vodil italijanski častnik, ki je na čelu demonstrantov od vratarja zahteval, da se mu mora odpreti.

Končno moram še omeniti, da demonstracij ni izvajala ali pa jih vodila takozvana italijanska fakinaža, ampak kar je zelo žalostno, italijansko meščanstvo, ki je s tem pokazalo svojo pravo barvo, kakor si jih do danes tudi najboljši poznavalci niso predstavljali. Karakteristično za te ljudi in za njihovo duševno razpoloženje je tudi dejstvo, da so takrat, da bi plamen švigal iz četrtega nadstropja »Balkana« in prijel stredo, pred Balkanom za gasilo, ki pa niso smeli gasiti, od veselja plesati. Po tako tragičnih dogodkih, kakor so odigrali med požarom Balkana, bi pač ne mogel kaj takega storiti človek, ki ima količjak človeškega čuta v sebi.

Končno naj omenim še slučaj, ki je za italijansko vojsko in njeno razpoloženje zelo značilen. Ko je namreč Balkan gorel že v drugem nadstropju in so zaprti ardi in kaznilnici pod Via Romagnu videli požar, so bržčas mislili, da se je začela revolucija, kajti iz kaznilnice sem slišal na vrt, na katerem sem sedel na oddihu, klice: »Vittorio Emanuele è morto!« in »Evropa la rivoluzione!« Baje so morali v kaznilnici očajati stražo, ker so hoteli kaznjence vojski oditi na pomoč »revolucionarnjem«.

Kako je bila ta množica nahujskana in v podivjana, je videti tudi iz tega, da je zasmehovala in psovala nekega slovenskega odvetnika, ko je prišel drugo jutro pred svojo demolirano pisarno pobirat kose papirja iz svojih spisov. Ponujal je ljudem, ki so te zanje brezpomembne papirje pobirali, po dve liri, toda v odgovor je dobil psovke.

Iz vseh dosedanjih poročil je jasno, da so naši ljudje v zasednem ozemlju popolnoma brezpravni. Posebno hudo zadene tamkajšnje Slovence požar Balkana, ki je bil kulturno in politično njihovo središče. Zlasti hudo je to radi tega, ker so se v Balkanu zbirali vsi Slovenci složno, kakor ena družina. Če si iskal slovenskega Tržičana, dobil si ga gotovo v Balkanu. Upamo, da ti velikanski pogromi še niso in ne bodo pogrom nad slovenskim življenjem v zasednem ozemlju. Tržički Slovenci so prestali že mnogo težkih izkušenj, pričrpani smo, da bodo prestali tudi to, kajti izključeno je, da bi te nevzdržne razmere mogle trajati dolgo, če hočemo govoriti še o kakik civilizaciji. Do dneva obračuna pa, kakor pravi dr. Gregorin: »Vroč kri in hladno glavole«.

Joso Jurkovič:

Demarkacijska črta na Koroškem.

Poskus antantinih zastopnikov, da bi odpravili na ljubo Nemški Avstriji demarkacijsko črto na Koroškem, je smatrati zaenkrat kot balon d'essai, spušen v upanju, da bi po načinu, kakor lani Celovec, pokazal, da nimamo hrbtenice in da je antanta še vedno vsemočnejša, tudi če se ji zljubi kopica očitne kršitve pogodb. Za kaj več namere antante za sedaj ni smatrati, kajti ve le preddobro, da se pri svojem podjetju ne more sklicevati na noben drug argument — kot na kršitev pogodb — eventualno na svojo moč, ki je od dne do dne bolj problematična.

Mirovna konferenca žalostnega spomina je iznašla tudi takozvana ljudska glasovanja ali plebiscite. To samo na sebi ni nič slabega, če bi se bila izvedla stvar pravično, da bi namreč veljala za vse ena mera. Ali takoj tu se je pokazala razlika med narodi prve in druge vrste. Če je na primer vzela Prusija Poljski Slezijo in Francija Alzacijo-Loreno, je vsakdo pričakoval, da se bo vršilo glasovanje v Sleziji in Alzaciji-Loreni — ali pa dobila obe nazaj svoja ozemlja brez glasovanja. No, kdor je to pričakoval, se je zmotil. In isto pri nas: dovolilo se nam je glasovanje na Koroškem, ne pa tudi na zapadu — ker je tu antanta! Pa to mimogrede.

Če primerjamo določbe glede plebiscitov, ki so določeni za ozemlja Nemčije, in plebiscita na Koroškem, vidimo, da je med njimi velika razlika. Zakaj, je težko reči. Človeku pa se vsiljuje misel, da je hotela antanta v zadnjem trenutku rešiti Avstrijo za nagrado, ker se ni priklonila Nemčiji, vsaj severni glasovalni pas.

V versailleski mirovni pogodbi je določeno, da ima zavezniška komisija v glasovalnih ozemljih popolno upravno oblast in da bodo zasedle ta ozemlja antantne čete. Ob istem času je namreč beseda »antantna četa« pomenila še nekaj. Da se je do danes smisel te besede jako spremenil, nam kaže Tešinsko, kjer so župani navzlic antantnim četam delali pasivno razistenco pri prirejanju volivnih imenikov in je komisija po končanih grožnjah videla, da ne more izvesti glasovanja, ter bo določila mejo po lastnem prevdanku.

Na Koroškem pa je izrecno rečeno, da ima antanta samo nadzorova-

nje nad upravo obeh pasov, ki tvorita vsak zase čisto posebno upravno enoto. Dotični stavek se glasi: »La premiere zone sera occupée par les troupes de l'Etat serbe-croate-slovene et administrée suivant les règles de la législation de cet Etat« (Prvi pas bodo imele zasedene čete srbo-hrvaško-slovenske države in se bo upravljal po zakonih te države). To je vendar dovolj jasno in antanta se je znala včasih iako sklicevati na pogodbe! Najprej nas je vrgla iz Celovca, pustila, da so potem zasedle mesto in dotični pas nemško-avstriske čete in hoče sedaj očitno kršiti pogodbe.

Kaj namerava antanta s svojim zadnjim manevrom? Jasno je, da dela to na prošnjo Avstrije. Gospodje v Celovcu in drugod po Avstriji so razglušali že davno, da bodo podvzeli ta korak. In če bi bil rodil uspeh, bi jih bilo to povzdignilo v obeh ljudstva na Koroškem. Potem pa jim je tudi nekoliko dolčas po tem, da ne morejo priti v južni pas, da bi tam terorizirali po nekdanji navadi. Od teorija nad slovenskim ljudstvom si očividno mnogo obeta: to pri plebiscitu. Naiglavnejše pa je to: če se odpravi demarkacijska črta med obema pasovima, smo mi prisiljeni sititi gospodo v pasu B, da bo potem lažje glasovala proti nam, ali pa da dopusti, da strada tudi prebivalstvo v pasu A, kajti vsak uvoz bo za cel teritorij. Kakor se vidi, antanta z Avstrijo vred nima ravno skromnih ciljev: terorizirati ljudstvo, da bi glasovalo za Avstrijo, pripraviti za ta čas ugodno življenje ne samo Nemcem v pasu B, ampak tudi mnogo dalje, kajti sami se ne bodo zapirali od pasu B in antanta tudi ne bo temu na poti in poleg vsega tega še neizmerna škoda: kajti tihotapstvo in verižništvo bi cvetelo na naši meji in ničvredni nemški denar bi se vsul čez Karavanke kot listje.

Nimamo nič proti temu, da žive antantni gospodje v prijatelstvu in ljubezni z Avstrijo, tudi zabave jim privoščimo — toda ne na naš račun! Naš narod je dobil zadnje čase dovolj klofut, te pa naj gospodje ne riskirajo, ker jo bo narod vrnil, da se bo čudil marsikdo.

